

УДК 339.543/336.531.1

Войцешин В.П.

*аспірант кафедри податків та фіскальної політики,
Тернопільський національний економічний університет*

ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІСКАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

У статті розглянуто основні елементи фіскального регулювання експортного потенціалу національної економіки. Виявлено, що фіскальне регулювання такого типу має циклічний характер, тобто воно неперервне і повторюване в динаміці. Доведено, що розглянутий характер фіскального регулювання експортного потенціалу України забезпечує його фіскальний механізм, та визначено, що фіскальний механізм є практичним утіленням указанного регулювання у часовому вимірі. Охарактеризовано фіскальний механізм названого регулювання як прояв взаємного поєднання його витрат і надходжень до бюджету країни, що корелюють із фактичною вартістю експорту як основою вітчизняного експортного потенціалу. Окреслено, що таке поєднання є кроковим і послідовним, де наступну його частину визначає попередня згідно з принципом «кватерності» А.В. Фурмана.

Ключові слова: експорт, експортний потенціал, витрати, надходження, фіскальне регулювання, фіскальний механізм.

ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ФИСКАЛЬНОГО МЕХАНИЗМА ФИСКАЛЬНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКСПОРТНОГО ПОТЕНЦИАЛА УКРАИНЫ

Войцешин В.П.

В статье рассмотрены основные элементы фискального регулирования экспортного потенциала национальной экономики. Обнаружено, что фискальное регулирование такого типа имеет циклический характер, то есть оно непрерывное и повторяющееся в динамике. Доказано, что рассмотренный характер фискального регулирования экспортного потенциала Украины обеспечивает его фискальный механизм, и определено, что фискальный механизм является практическим воплощением указанного регулирования во временном измерении. Охарактеризован фискальный механизм названного регулирования как проявление взаимного сочетания его расходов и поступлений в бюджет страны, что коррелируют с фактической стоимостью экспорта как основой отечественного экспортного потенциала. Очерчено, что такое сочетание является шаговым и последовательным, где следующую его часть определяет предыдущая согласно принципу «кватерности» А.В. Фурмана.

Ключевые слова: экспорт, экспортный потенциал, расходы, поступления, фискальное регулирование, фискальный механизм.

FUNCTIONING OF UKRAINE'S FISCAL REGULATION EXPORT POTENTIAL FISCAL MECHANISM

Voitseshyn Vasyl

The article discusses the main elements of Ukraine's fiscal regulation export potential. It is proved the fiscal regulation of national export potential is a complex system. This system includes some parts, such as a budget, customs and tax. The budget part of export's potential regulation consist of expenditures Ukraine's budget for export, privileges and payments. These expenditures include costs to production of goods and services, also control over their export. These expenditures are for some agriculture, industry merchandise and transport services. The privileges stimulate the inflow of investment. The payments give permissions for the export of certain goods, such as some alcohol, tobacco products etc. The customs part of domestic export potential fiscal regulation includes an export duty. In Ukraine the export duty is set on raw materials for minimizing their quantity of export. The tax component of these fiscal regulation includes taxes of exporting companies incomes. These taxes consist of the corporate profit tax and the single tax. In Ukraine the export duty and income taxes are part of the state budget revenues, such as some export sanctions. It has been found fiscal regulation of Ukraine's export potential has a cyclic nature. It means it is continuous and repetitive in dynamics. It is proved the nature of this fiscal regulation is considered by its fiscal mechanism. It is determined the fiscal mechanism is a practical embodiment of its regulation in the time measurement. The fiscal mechanism of domestic export potential regulation is characterized as a manifestation of its budget expenditures and revenues combination, which correlate with the actual export value as the basis of Ukraine's export potential. In generally the fiscal mechanism of national export potential is a combination of four basic uninterrupted elements. According to the Anatolyi Furman's "quaternity" principle of scientist such combination is stepwise and consistent, where the next part of its determined by the preliminary one.

Keywords: export, export potential, expenditures, revenues, fiscal regulation, fiscal mechanism.

Постановка проблеми. В умовах кризових економічних явищ і лібералізації торгівлі важливим аспектом розвитку вітчизняного експортного потенціалу є його регулювання, особливо фіскальне. Таке регулювання є інтегральним, адже об'єднує бюджетне управління експортним потенціалом через кошти бюджету, податкове і митне регулювання, особливо в частині експортного мита й податків на доходи у довгостроковому періоді. Саме в час сучасних економічних викликів важливо відобразити особливості функціонування даного регулювання експортного потенціалу України на практиці через фіскальний механізм, що дасть змогу оптимально реагувати на них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню окремих елементів фіскального механізму регулювання експортного потенціалу в частині відображення його перебігу та характеристик окремих частин присвячено праці А. Фурмана [1], І. Канцур [2], В. Бусела [5]. Кожне із цих напрацювань охоплює локальні аспекти такого регулювання та дає поштовх до подальших дискурсів щодо його функціонування як діючої системи.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення практичної дії фіскального регулювання експортного потенціалу України через фіскальний злагоджений механізм.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як уже зазначалося, фіскальне регулювання експортного потенціалу (далі – ФРЕП) України є системою бюджетного, податкового, митного регулювання експорту, що в діяльності проявляється за допомогою фіскального механізму (далі – Фм). Причому варто зазначити, що з погляду бюджетного регулювання воно пов'язане з витратами і надходженнями державного бюджету щодо експорту, а з погляду митного і податкового регулювання – із вивізним, тобто експортним, митом на певні товари та із внутрішніми податками, що стосуються діяльності підприємств-експортерів, про що далі йтиметься детальніше.

На нашу думку, зважаючи на наведене визначення, ФРЕП є через Фм можна відобразити так (рис. 1).

Згідно з рис. 1, Фм ФРЕП містить чотири основні складники, пов'язані між собою як «ціле – частина». Відповідно, перший складник визначає другий, другий – третій, третій – четвертий, а перший – четвертий (рис. 1).

Якщо говорити про початковий елемент Фм ФРЕП, то він представлений витратами на експорт, які є засобом ФР, і бюджетним його складником. Своєю чергою,

витрати містять у собі видатки з бюджету, що є частиною також і бюджетного механізму згідно з дослідженнями І. Канцур [2, с. 124], кредити з бюджету, надані пільги, що стосуються експорту та плати на право експорту.

Згідно з Бюджетним кодексом України (далі – БКУ), видатками бюджету є «кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом» [3]. Що стосується ФРЕП національної економіки, то з ним корелюють видатки за функціональною ($V_{ФК}$) та програмною ($V_{ПК}$) класифікаціями. Вони фінансуються з державного бюджету, а також із місцевих бюджетів різних рівнів (міст, районів тощо) зі спеціального (гранти тощо) й загального (інші видатки) фондів, що можна простежити у звітах Державної казначейської служби України (далі – ДКСУ) [4].

Варто відзначити, що до $V_{ФК}$ належать видатки на економічну діяльність за кодом 0400 (ВЕД), які містять видатки на промисловість, як добувну, так і обробну, за кодами 0430, 0441, 0442, 0444, на сільське господарство з кодом 0421 та послуги (наприклад, транспортні – код 0450). Вони сприяють розвитку ЕП через підтримку виробництва, тоді як безпосередньо з експортом у контексті торгівлі товарами та послугами пов'язані видатки на загальну економічну та торговельну діяльність за кодом 0411 (ВЗЕТД).

Доцільно згадати, що до $V_{ПК}$, що корелюють з ЕП України, належать видатки на Державну службу експортного контролю України ($V_{ДСЕК}$ за кодом 1208000). Вони містять видатки з керівництва у сфері експортного контролю над товарами військового призначення й подвійного використання, а також видатки на дослідження і розробки в експорті.

Окрім видатків, із бюджетів варто виокремити кредити за функціональною класифікацією на загальну економічну та торговельну діяльність (КЗЕТД) та на транспорт (автомобільний та ін.).

Ще однією частиною Фм вітчизняного ФРЕП виступають пільги (рис. 1). Вони є повним або частковим звільненням від сплати платежів у бюджет країни відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови за редакцією В. Бусела [5, с. 972]. Однією з таких пільг виступає нульова ставка імпортного мита на ввезення в Україну прямих іноземних інвестицій на три роки і більше відповідно до статей 251 і 287 Митного кодексу України (далі – МКУ) [6]. У випадку з ЕП це означає внески, що становлять, за даними Державної служби статистики України [7], близько 10,00% від статутного фонду підприємства-резидента.

Що стосується витрат, пов'язаних із Фм ФРЕП, то до них варто віднести і плату, яка є відшкодуванням вартості чогось отриманого [5, с. 980]. У цьому разі це кошти, що перераховані експортерами за дозвіл на експорт певних видів продукції, що є доходами бюджету України [4]: плата за ліцензії на право експорту, спирту етилового, коньячного та плодового (ПЛ₁₂₁); плата за ліцензії на право експорту алкогольних напоїв та тютюнових виробів (ПЛ₁₂₂); плата за видачу дозволів на право виве-

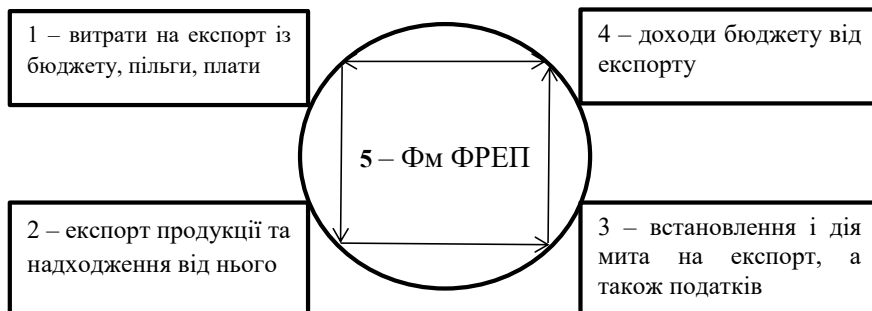

Рис. 1. Фіскальний механізм регулювання експортного потенціалу

Джерело: складено автором самостійно за принципом «кватерності» А. Фурмана [1, с. 5]

знення з території України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (ПЛ₂).

Зважаючи на рис. 1, наступними елементами Фм ФРЕП національної економіки є експорт та надходження від нього у вигляді виручки, що втілюється у статистичній вартості як основи експортного потенціалу. Вона відображається у статистичній звітності [7] та є базою щодо встановлення вивізного мита, податків, пені і штрафів як засобів ФРЕП та їх сплати (рис. 1, п. 3–4).

Вивізне мито (ВМ) за МКУ [6] встановлюється законодавством та справляється під час експорту товарів. Воно є непрямим податком, митною частиною Фм ФРЕП і входить до доходів бюджету за кодом 15020000. ВМ представлене у вигляді ставок як інструменту Фм ФРЕП від вартості експорту. Загалом, відповідно до чинних МКУ [6] і Податкового кодексу України (далі – ПКУ) [8], виділяють відносні, або адвалерні, специфічні, чи абсолютні, та комбіновані (змішані) ставки. Адвалерними виступають ставки, які встановлюються у відсотках до вартості експорту, специфічними – ставки, що є грошовою величиною до одиниці об'єкта, а змішаними – більші з них.

Сьогодні ВМ, відповідно до даних ДФСУ [9], запроваджене на сировинні товари й напівфабрикати, такі як: велика рогата худоба, вівці, шкури тварин необроблені, насіння льону, насіння соняшнику, насіння ріжю, брухт легованих чорних металів, кольорових металів та напівфабрикатів з їх використанням, на які встановлюються адвалерні ставки; відходи та брухт чорних металів, де діють специфічні ставки; газ природний у газоподібному й скрапленому стані, на який затверджена змішана ставка ВМ і ставка 0% на експорт до країн – членів Енергетичного співтовариства та Європейського Союзу.

Ще одним елементом Фм ФРЕП є внутрішні податки, що стосуються експорту та ЕП. Вони віддзеркалюють податковий аспект такого механізму та стосуються комерційної діяльності підприємств-експортерів, що втілюється у податку на прибуток підприємств (ПнП) і єдиному податку (Єп).

Що стосується ПнП, то його сплачують експортери, які перебувають на загальній системі оподаткування, і, відповідно до ПКУ [8]:

– це загальнодержавний прямий податок, що сплачується з прибутку організацій (окрім тих, що перебувають на спрощеній системі сплати податків, є неприбутковими та мають дипломатичні привілеї), відповідно до положень вітчизняного законодавства;

– об'єктом оподаткування ПнП є прибуток (ст. 134 ПКУ), що виступає різницею між доходами і витратами підприємства, який оподатковується за основною ставкою, адвалерною 18,00%, згідно зі ст. 136 ПКУ.

На противагу цьому Єп, який платять ті підприємства-експортери, що, згідно з ПКУ [8], перебувають на спрощеній системі оподаткування, та:

– він є платежем до місцевих бюджетів замість податку на прибуток підприємств (окрім експорту деякої піддакцизованої продукції за винятком мастильних матеріалів в ємностях до 20,00 літрів згідно зі ст. 291.5 ПКУ);

– об'єктом Єп є дохід у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, який не перевищує певної межі, встановленої ПКУ (наприклад, для III групи, тобто фізичних осіб – підприємців, кількість найманих працівників яких необмежена, межа такого доходу за календарний рік становить 5,00 млн грн відповідно до ст. 291.4 ПКУ);

– ставка Єп для платників-експортерів залежить від вибраної групи. Наприклад, для III групи вона становить 5,00% доходу без податку на додану вартість (ст. 293.2 ПКУ).

На нашу думку, заключною частиною четвертого елемента Фм ФРЕП України бюджетного характеру є пеня за порушення термінів розрахунків у сфері зовнішньоекономічної діяльності, за невиконання зобов'язань (Пр) та штрафні санкції за порушення вимог валютного законодавства – ШСв (код ПрШСв – 21081000), що відносять до неподаткових надходжень. Наприклад, Пр дорівнює 0,30% від суми недоодержаних коштів за договором про експорт за кожен день прострочення відповідно до положень Закону України «Про валюту і валютні операції» [10], що настає за 365-м календарним днем після дня здійснення операції з експорту.

Загалом Фм вітчизняного ФРЕП виступає складною системою, яка здійснює свій кругообіг через неперервність процесів експорту та витрат і надходжень від нього (рис. 1), навіть незважаючи на кризові явища, які впливають на їх розміри.

Висновки з проведеного дослідження. Зважаючи на вищенаведену інформацію, можна стверджувати, що:

• Фм ФРЕП України складається з чотирьох основних частин, де кожна наступна визначається попередньою;

• початковим етапом указанного механізму виступають видатки на економічну діяльність, що пов'язані з виробництвом і експортом товарів сільського господарства, промисловості та послуг;

• базою для надходжень до бюджету від Єп є вартість експорту;

• основою Фм ФРЕП національної економіки щодо надходжень є доходи бюджету від вивізного мита, податку на прибуток підприємств, єдиного податку і пені зі штрафами за порушення законодавства у сфері експорту;

• перспективою подальших досліджень виступає оцінка дії Фм ФРЕП на вітчизняний експортний потенціал та можливість його оптимізації.

1. Фурман А.В. *Основи наукових досліджень*. Тернопіль : Економічна думка, 2012. 50 с.

2. Канцур І. *Фіскальний механізм: сутність, інструменти та принципи його дії*. Світ фінансів. 2015. № 4. С. 117–129.

3. *Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI*. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 12.07.2019).

4. *Державна казначейська служба України : офіційний вебсайт*. URL : <http://treasury.gov.ua/main/uk/index> (дата звернення: 13.07.2019).

5. *Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В.Т. Бусела*. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.

6. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. № 4485-VI. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 13.07.2019).
7. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 13.07.2019).
8. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 13.07.2019).
9. Державна фіскальна служба України : офіційний портал. URL: <http://sfs.gov.ua> (дата звернення: 13.07.2019).
10. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19> (дата звернення: 13.07.2019).

1. Furman A.V. (2012). *Osnovy naukovykh doslidzhen [Basics of the Scientific Research]*. Ternopil: Ekonomichna dumka. [in Ukrainian]
2. Inna Kanczur. (2015). *Fiskalnyj mexanizm: sutnist, instrumenty ta pryncypy jogo diyi [Fiscal mechanisms: the essence, tools and principles of its actions]*. *Svit Finansiv [World of Finance]*, 4, 117-129. [in Ukrainian]
3. *Byudzhetnyj kodeks Ukrayiny [The Budget Code of Ukraine]*. Retrived from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (accessed 12 July 2019)
4. *Derzhavna kaznachejska sluzhba Ukrayiny [State Treasury of Ukraine]*. Retrived from: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index> (accessed 13 July 2019)
5. *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [The Great Explanatory Dictionary of Modern Ukrainian Language]*. (2005). V.T. Busel (Ed.). Kyiv: Irpin: Vydavnytstvo "Perun". [in Ukrainian]
6. *Mytnyj kodeks Ukrayiny [The Customs Code of Ukraine]*. Retrived from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (accessed 13 July 2019)
7. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny [State Statistics Service of Ukraine]*. Retrived from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 13 July 2019)
8. *Podatkovyi kodeks Ukrainy' [The Tax Code of Ukraine]*. Retrived from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed 13 July 2019)
9. *Derzhavna fiskal'na sluzhba Ukrayiny' [State Fiscal Service of Ukraine]* Retrived from: <http://sfs.gov.ua/> (accessed 13 July 2019)
10. *Zakon Ukrainy' "Pro valiutu i valiutni operatsii" [The Law of Ukraine "About the Currency and the Currency Transactions"]*. Retrived from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19> (accessed 13 July 2019)

E-mail: Voitseshyn@gmail.com

UDC 005.334

Zakharenko Natalia

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor Department of Production Economics,
SHEI "Priazovskyi State Technical University"

RESEARCH OF FACTORS OF INFLUENCE ON FINANCIAL AND ECONOMIC RESULTS OF INDUSTRIAL ENTERPRISES ACTIVITY WITH THE PURPOSE OF IMPROVEMENT THE APPROACH OF ANTI-CRISIS MEASURES SYSTEM FORMATION

The article analyzes the most famous and widespread models of foreign and domestic authors predicting the probability of bankruptcy. The availability of adapted models for assessing the state of the enterprise and predicting bankruptcy is determined, which allows identify the factors influencing the financial and economic activity of industrial enterprises. The complexity of the choice of the forecast model is due to the great variety of crisis phenomena and the need to respond to them with the obligatory consideration of the enterprises' own capabilities. Thus, it became necessary, within the framework of the application of anti-crisis management measures at industrial enterprises, to develop an imitative forecast model that takes into account the individual features of enterprise development, which allows obtain reliable results for the formation of anti-crisis measures. In this regard, an imitation predictive model based on the use of statistical data of metallurgical enterprises was proposed. Its testing confirmed the reliability of the results obtained.

Keywords: crisis management, models of bankruptcy, industrial enterprise, forecasting system, crisis, imitation predictive model.